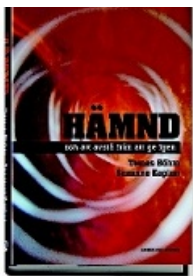

RECENSIONER

Angelägen bok definierar hämnden som fenomen

Hämnd och att avstå från att ge igen. 314 sidor.

Författare: Thomas Böhm, Suzanne Kaplan.
Förlag: Natur och Kultur; 2006. ISBN 91-27-11235-3

Recensent: Lars Jacobsson, professor i allmänpsykiatri, Umeå universitet.

Thomas Böhm och Suzanne Kaplan har skrivit boken »Hämnd och att avstå från att ge igen«. Författarna, som båda har judisk bakgrund och som engagerat sig i det som hände med överlevarna från Förintelsen, har sedan också arbetat med bl a konsekvenserna av folkmordet i Rwanda 1994. Detta tillsammans med en lång klinisk verksamhet är erfarenhetsbakgrunden till deras bok.

De pekar inledningsvis på förhållandet att hämnden visserligen namnges i facklitteraturen, men att fenomenet sedan »drunknar i beskrivningar av våld, aggression eller andra intressen«. I läroböcker om socialpsykologi och psykiatri tas temat sällan eller aldrig upp, men det förekommer desto mer i skönlitteratur och massmedier. Detta är märkligt, eftersom hämnden är ett viktigt element i alla konflikter som pågår runt om i världen och i vardagslivet, i det som utspelar sig i nära relationer och i alla slags mänskliga sammanhang.

Själva definierar de hämnden som »handlingar i jämförelse med det som stannar vid inre ansamling av hatkänslor och hämndfantasier ...« De för ett resonemang om vad som borde rymmas inom begreppet och avgränsningar mot gränssättning, återupprättelse och självförsvar. Inte minst diskussionen om skillnaderna mellan att förlåta och försonas är väldigt intressant. De utgår från att människan har en potential att bli aktör i en »hämndspiralk«, där vi pendlar mellan att vara förövare och offer.

Författarna har en ambition att definiera hämnden, försöka förstå dess röt-

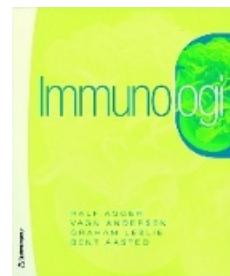
ter, beskriva konsekvenserna och hur vi kan undvika att hamna i hämndspiralen. En styrka är den ofta mycket utförliga genomgången av psykologiska experiment och av faktiska händelser där hämnden uppenbart spelar en central roll. Boken är ett komplicerat försök att hantera denna materia, och det är inte alldeles lätt ta sig igenom texten utan att förlora hämnden ur sikte. I denna sin ambition introducerar man en hel del nya begrepp: »generationsbrott«, »perforering«, »utrymmesskapande«, »åldersförvrängning« och »affektpropeller«, och man för en diskussion omkring ett »affektdiagram« där man försöker samla fenomenet i en modell. Det finns ett problem med att introducera så många nya begrepp i en redan vildvuxen flora av psykologiska begrepp. Risken är att läsaren blir ännu mera förvirrad.

Framställningen väcker många frågor. Exempelvis: Hör frågan om folkmord hemma i diskussionen om hämnden? Hur generella är våra personlighetsmodeller? Kan människor som växer upp i exempelvis i en islamisk tradition eller en traditionell afrikansk tradition förstås med våra västerländska modeller?

Att omgivningen spelar en viktig roll i hämndspiralen är uppenbart; de vuxna, lärarna, klasskamraterna i skolan som inte ingriper när ett barn/en ungdom mobbas eller världssamfundet som ser på när hundratusentals till miljontals människor skymfas, stympas och dödas. Det skamligaste i vår tid är FN:s passivitet i Bosnien, i Rwanda och just nu i Darfur. Hur ska enskilda människor kunna motstå att själva söka skipa rättvisa/hämnas när inte ens världsorganisationen bryr sig eller förmår att göra någonting?

Frågan är om man inte kan förstå hämnden utifrån ett mindre komplicerat resonemang än det som författarna för. Varför inte se hämnden som ett »vapen för maktlösa«, som folklivsforskaren Bengt av Klintberg föreslår, och som man refererar till – hämnden som ett utdraget försvar mot hot som en människa eller en grupp upplever. Om man ser på hämnden utifrån en sådan modell blir det också tydligare hur man ska kunna motverka hämndspiralen genom att på olika sätt reducera individuell sårbarhet och framför allt stärka rättssamhället, dvs skapa stabila samhällsstrukturer som skipar rättvisa och undanröjer behovet av att enskilda personer eller grupper själva måste skapa rättvisa.

Författarna har all heder av att ha skrivit denna bok och lyft fram hämnden som ett viktigt fenomen som vi borde ägna betydligt mera intresse åt.

En heltäckande immunologibok på svenska!

Immunologi. 295 sidor.

Författare: Ralf Agger, Vagn Andersen, Graham Leslie, Bent Aasted.

Förlag: Studentlitteratur; 2006. ISBN 91-44-03435-5.

Recensent: Alex Karlsson-Parra, docent, överläkare, avdelningen för klinisk immunologi och transfusionsmedicin, Sahlgrenska Universitetssjukhuset, Göteborg.

Det var med stor förväntan som jag tog itu med denna lärobok i immunologi, vilken tidigare utkommit på danska men som i den senaste upplagan dessutom översatts till svenska.

Att skriva en lärobok som på ett klart och överskådligt sätt täcker immunologiområdets hastigt växande informationsmassa är en svår uppgift, men jag tycker att författarna har lyckats riktigt bra med detta.

De svenska faktagranskarna (professorerna Jan Ernerudh, Urban Forsum och Anders Rosén) har dessutom lyckats med målsättningen att genomsyra texten med en konsekvent och ämnesspecifik nomenklatur med termer och begrepp uttryckta på »normal« svenska.

Den allmänna inledningen (kapitel 1 och 2) kändes i och för sig lite trevande och på enstaka punkter lätt förvirrande, framför allt definitionen av antigen som »främmande« molekyler i allmänhet och upplysningen att kroppsegna molekyler »normalt inte är antigen«.

Dessa tidiga frågetecken rätas dock successivt ut ju längre man tränger in i de efterföljande och mer djupgående kapitlen.

Normalt ytterst »tunga« immunologiska områden (speciellt om de inte är nedskrivna på det egna modersmålet), som den genetiska bakgrunden till variationsrikedomen hos immunglobuliner, T-cellsreceptorer och MHC, den molekylära bakgrunden till immunsystemets cellulära interaktioner, signaltransduktion och cytokinsignale-

ring samt komplementsystemet och dess roll vid etablering och reglering av förvärdad immunitet, beskrivs på ett ytterst pedagogiskt sätt samtidigt som genomgången känns grundlig och heläckande.

Författarna skall ha en eloge för att de i kapitlet som behandlar induktion och reglering av det adaptiva immunsvaret så pass distinkt poängterar (och pedagogiskt illustrerar) att det oftast handlar om en »dialog« och inte en »monolog« när immunceller interagerar med varandra.

Något som saknas är dock en mer ingående beskrivning av hur variationsrikedomen i det medfödda immunsvaret, som till stor del styrs av interaktionen mellan mikrobiella komponenter och Toll-liknande receptorer, på ett avgörande sätt styr utformningen av det efterföljande adaptiva immunsvaret.

Kapitlet om immunologiska analysmetoder är omfångsrikt och känns verkligen uppdaterat med »senaste nytt«. Förutom basala traditionella immunologiska tekniker så beskrivs mer eller mindre grundligt det mesta inom den moderna immunologiska analysarsenalen, inklusive fluorescensbaserad flödescytometri, ELISPOT, multipla analyser med fluorescerande mikrokulor samt genteknologiska metoder.

Traditionella kapitel om immunitet vid infektion, immundefekter och immunologisk vävnadsskada löper på bra utan större anmärkningar.

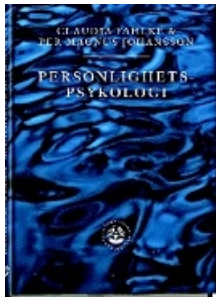
I avsnittet om tolerans och autoimmunitet har man även fått med det senaste vad gäller immunologernas nya »skötebarn«, dvs naturliga regulatoriska T-celler (Treg).

Författarna skall dessutom ha ytterligare en eloge för ett mycket informativt avsnitt om transplantationsimmunologi.

Imponerande är att de så pass lättfattligt lyckats förklara fenomenen direkt och indirekt presentation av transplantationsantigen samt kopplingen mellan dessa två presentationsvägar och akut respektive kronisk rejektion. Även avslutande kapitel om vaccination och immunterapi håller god klass.

Mitt sammanfattande slutomdöme blir att denna immunologibok på svenska utgör ett utmärkt alternativ till de mer omfattande (och ofta mer spekulativa) engelskspråkiga immunologiböckerna.

Boken rekommenderas varmt som kunskapsbas för grundläggande immunologiundervisning inom biologi-, medicin- och veterinärmedicinutbildningarna.

Teorier om personlighet – viktig kunskap för läkare

Personlighetspsykologi. 288 sidor.

Författare: Claudia Fahlke, Per Magnus Johansson.

Förlag: Natur och Kultur; 2007. ISBN 91-27-10979-7.

Recensent: Tobias Nordin, chefsöverläkare, psykiatriska kliniken, Södra Älvsborgs sjukhus.

Inom sjukvårdens alla områden möter man patienter med utmärkande drag i sin personlighet, ibland diagnostiserade som personlighetsstörningar. Dessa drag kan vara så destruktiva att de hindrar medicinska insatser att nå förväntad framgång. Psykiatrin konsulteras, och även om personlighetsaspekten finns med vid bedömning av patienten är bedömningen svår, och patienten riskerar att få ett sämre omhändertagande.

Olika förklaringsmodeller har gjort anspråk på att kunna svara på frågan vad som formar en människas personlighet. Stundtals har det blivit häftiga strider med implikationer för behandlingsval och människosyn.

Det är därför värdefullt att det nu finns en svensk bok, »Personlighetspsykologi«, som tar avstånd från rivaliteten och belyser olika aspekter av personligheten på ett gediget och ansvarsfullt sätt.

Författarna Claudia Fahlke, professor vid psykologiska institutionen med rötter i biologisk psykologi, och Per Magnus Johansson, psykoanalytiker och docent i idé- och lärdoms historia, båda vid Göteborgs universitet, har i sin beskrivning av personligheten utgått från de fyra perspektiven egenkapsteori, humanistisk psykologisk teori, kognitiv beteendeteori och psykoanalytisk teori.

De har tagit hjälp av Lars-Gunnar Lundh, professor i klinisk psykologi i Lund, Gunnar Karlsson, professor i psykologi i Stockholm samt Teci Hill, fil dr i psykologi i Stockholm.

I bokens fyra huvudkapitel avhandlas de olika teorierna var för sig. Samtliga författare utgår från sitt eget kunskapsområde, och teorierna presenteras på ett kunnigt och engagerat sätt utan att läsaren behöver någon särskild förkunskap.

Flera passager stimulerar även till fortsatta egenstudier.

I bokens avslutande kapitel skärskådas teorierna utifrån hur de förhåller sig till empiriska data, på vilket sätt psykets struktur beskrivs och hur de förklarar personlighetens drivkraft. Vad som är normal personlighet problematiseras, och här visar författarna att de olika teorierna i vissa aspekter kan förhålla sig lika inför normalitetsbegreppet medan å andra sidan en teoribildnings olika delar kan förhålla sig olika.

Personlighetens komplexitet tydliggörs i detta avslutande kapitel, och författarna klargör att »vår strävan har varit att skriva en bok med teoretiskt djup som gör det möjligt för den tänkta läsaren att arbeta vidare med att jämföra teorierna och problematisera deras inbördes förhållande«.

Lyckas de? Ja, utan tvekan. »Personlighetspsykologi« är en bok skriven av kunniga författare, och Claudia Fahlkes och Per Magnus Johanssons avslutande jämförelser är intellektuellt stimulerande.

I ett historiskt perspektiv har de fyra teorierna om personligheten på olika sätt varit knutna till läkarens praktik.

När exempelvis psykoanalysen introducerades i Sverige var det under lång tid endast läkare som fick utbilda sig till psykoanalytiker, vilket för övrigt även gällde för andra länder. Diagnossystemen, DSM-IV och ICD-10, som används idag baserar sig i huvudsak på egenkapsteorin, och i utbildningen av psykiatriker idag hörs allt starkare röster om obligatorisk utbildning i kognitiv teori.

»Personlighetspsykologi« erbjuder en möjlighet att jämföra personligheten utifrån olika teorier. I sin förlängning utgör boken även en grund för intellektuella jämförelser av människans psykiska lidande i stort. ■